

ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН

Кожна країна потребує формування державної податкової політики, спрямованої на побудову стабільної та справедливої системи оподаткування, зменшення податкового тиску й забезпечення збалансованості фіскальних інтересів держави та соціальних потреб платників податків. Останніми роками у сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі науковцями зосереджується увага на питаннях податкової культури з притаманними їй особливостями, що властиво для такого її виду та найбільш характерно простежуються у відносинах працівників фіскальної служби з платниками податків [1]. Відтак, у цих працях, залежно від завдань досліджень, розпочався діалог в якому одні автори обстоюють точку зору про необхідність підвищення рівня податкової культури у службових осіб контролюючого органу, а інші, – навпаки, переконують про доцільність її зростання у платників податків.

Питання, пов'язані з дослідженням категорії «податкова культура», в науковій літературі висвітлено в багатьох фахових виданнях і наукових статтях. Особливої уваги заслуговують праці В. Андрущенко, З. Варналія, Т. Воїнової, Л. Тарангул, В. Капустяна, О. Ковнір, А. Крисоватого, А. Лаврешова, С. Оншинко, О. Павленко, В. Печуляка, В. Ткачука та ін. Утім, неоднозначність підходів до розкриття сутності податкової культури загалом і певної особи та піднесення її на якісно новий рівень як феномену з посиленням його значення та ролі в роботі працівників фіскальних органів зокрема зумовлюють доцільність поглиблення досліджень у цьому напрямку.

Однозначного трактування змісту поняття «податкова культура» в науковій літературі досі не існує. Однак можна припустити, що це поняття генетично виникло в рамках європейської науки в результаті сполучення спільних філософсько-соціологічних та економічних понять культури та податку.

В.Л. Андрущенко під податковою культурою розуміє різновид культури грошових відносин, форма прикладної, утилітарної етики, що передбачає конкретні процедури і правила, які відрізняють правильне від неправильного, моральне від аморального [2]. Василенко А.В. вважає, що податкова культура – це рівень розвиненості податкових відносин, які ґрунтуються на професіоналізмі, відповідальності, правових знаннях представників законодавчої та виконавчої влади, що забезпечує відповідну соціально активну і культурно-етичну поведінку платників податків [3].

Вважаємо, що повно й точно розкрити сутність податкової культури одним тлумаченням досить складно, адже податкова культура суспільства – поняття складне й багатогранне, яке охоплює не лише фінансово-економічний аспект, а також морально-етичний, політичний, правовий, психологічний, управлінський, виховний та організаційний [4].

Слід відзначити, що на рівень податкової культури в Україні впливає тіньова економіка. Її розвиток спричинений економічними, соціальними та правовими чинниками. Економічні чинники включають високий рівень податкового навантаження суб'єктів господарювання, деструктуризацію сфер господарської діяльності, діяльність суб'єктів, які ведуть незареєстровану належним чином господарську діяльність, функціонування суб'єктів, які мають ознаки фіктивності і т. ін. Соціальні чинники визначені диспропорцією в розподілі доходів серед населення, значним рівнем споживчих витрат, невисоким рівнем зайнятості громадян та низьким рівнем податкової культури. Неврегульована нормативно-правова база стосовно податкового законодавства, низький рівень спільних координаційних дій різних правоохоронних підрозділів стосовно боротьби з економічними злочинами, недостатнє інформаційно-аналітичне забезпечення протидії злочинності у сфері господарської діяльності зумовлює правові чинники розвитку тіньової економіки. Впровадження комплексу дій стосовно попередження випадків ухиляння від сплати податків дозволить нейтралізувати економічні і соціальні чинники збільшення паралельних фінансових потоків [5].

В сучасних умовах існують певні проблеми формування та розвитку податкової культури. По-перше, у населення достатньо низький рівень переконання в необхідності сплати податків. По-друге, не достатній зворотній зв'язок між платником податків і державою. Державна фіскальна служба проводить активну роз'яснювальну роботу стосовно обов'язків платника податків, його відповідальності, але в той же час мало приділяє інформаційної та наглядової уваги витратам, які здійснюються за рахунок сплачених податків. Отже, необхідно підсилити контроль держави і громадськості за використанням бюджетних коштів з метою попередження неефективних витрат та розтрат. Наявним є слабкий «зворотній зв'язок» між платником податків і державою, що знижує ефективність впровадження податкової культури. Необхідно проводити активну роз'яснювальну роботу стосовно прав платника податків та виконання державою покладених на неї функцій відповідно до чинного законодавства.

Література:

1. Синчак В. П. Податкова культура як феномен працівників податкової служби / В. П. Синчак // Облік і фінанси. - 2013. - № 1. - С. 111-118.
2. Андрущенко В. Л. Умови та ідеали податкової культури / В. Л. Андрущенко // Професійна етика працівника державної податкової служби як складова етики державного службовця України : матер. наук.-практ. конф. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2006. – С. 13–17.
3. Василенко А.В. Формування податкової культури в Україні / А.В. Василенко // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького університету. - 2011. - № 17/1. - С. 189-192.
4. Башинський І. А. Податкова культура: генезис та сталі погляди на зміст поняття / І.А. Башинський // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління. - 2014. - № 1. - С. 7-14
5. Ручкіна В. М. Податкова культура в інституціональному аспекті розвитку податкової системи України / В. М. Ручкіна // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2013. - № 1. - С. 197-205.

Микола Будякевич

Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник: к.е.н., доцент Герчаківський С. Д.

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Протягом віків митна система була і залишається одним з найсуттєвіших факторів державності і незалежності країни, яскравим свідомством владного і фінансового суверенітету. Професія митаря була престижною і високоприбутковою справою ще у доісторичні часи. Відомо, що одним з перших учнів і послідовників Ісуса Христа був митник Матвій, який до пізнання Бога збирав податки для імперського Риму, а познайомившись з Ісусом Христом, відмовився від свого багатства і пішов за сином Божим і завжди був біля нього.

Економічною основою зародження митних стосунків стало виробництво, що виникло з розвитком суспільних відносин – виготовлення продуктів праці з метою обміну. Разом з тим з'явилася і торгівля, причому не лише в середині громадських поселень (племен, штучних народностей) та на кордонах їх території, але й з далекими, заморськими землями. Внаслідок цього, виникає окремий клас населення, який займається вже не виробництвом, а тільки обміном продуктів – клас купців. Під політичними умовами виникнення митної справи розглядаємо поділ суспільства на класи і виникнення держави. З появою міст виникає і необхідність політичного устрою, на утримання якого справляються різноманітні податки і збори, в тому числі з торгівлі та переміщення товарів.

Історично склалось так, що мито – це одна з ранніх форм оподаткування, а можливо одна з найперших. Митне оподаткування є частиною загальнодержавної системи оподаткування. Воно – невід'ємна складова зовнішньоторговельної та фіскальної політики будь-якої країни